

Régen — a Fényes cirkuszban láttam az első gumiembert. Bejött, a csindaratta elhalt — hosszú, fekete ruhás ember volt, néztük, mi lesz? Bejött a porond közepére, megfordult, hátrahajolt, feje a sarkát érte, majd fejét kidugta térdmagasságban. Az ember olyan ijesztő, szörnyű volt, annyi szerencsétlenséget és megaláztatást éreztem, hogy sírva fakadtam. Ótéves voltam. Csodálom és sajnálom a gumiembert, aki körülkérte a porondot. Artista volt. Gumiember. Ebből élt. Magyarázták szülei. Gyerekkora óta erre nevelték.

Mostanában találkoztam egy csodálatos gumiemberrel. A kornak megfelelő mutatóvái voltak. Már nem volt artista, nem dugta fejét a lába közé. Fennhordta. De tagjai minden irányban mozgathatók voltak és egész mivolta — masszivitása ellenére — a hallatlan gumiszerűséget sugározta. Tudtam, hogy egy ízben Várpalotáról a Gellérthegynek vágódott, neki egy villának, kutya baja se lett. Mindössze néhány Szőnyi és Csók képet vitt el este valaki, aki eleinte nagyon hepciáskodott. Ha engem Várpalotáról a Gellérthegyhez vágnak — gondolják meg mekkora távolság — szétmegyek. Ő nem ment szét. Azt is hallottam, hogy egy ízben sárgarépát vásárolt, bizományba természetesen — három vagonnal — és megelégedve az egésztől, mint a Téréptő Vállalat igazgatója évek múlva a baba a faluba tévedt munkaerőért és a parasztok felismerték. Márpedig a paraszt nem gyengéd és tenyere mint a fadarab. Innen nekivágódott egy Ikárusznak, egy kemény fém autóbuzsnak. Nem lett semmi baja. Visszajövet külföldről a baráti körben tűnt fel és a barátok eladták az órákat, harisnyákat, ingeket. Ezt az autóbuzsot addig csinálta a gumiember, amíg egy vámor neki nem vágta a bírósági épület kissé kopott, de nagyon masszív falához.

Azt tetszik hinni, hogy veszített rugalmasságából? Cseppet sem. Másfélszázharzónjában ülök, és konyakot iszom. Talpam perzsába süpped. Szuper külföldi cigarettát szívunk, szuper külföldi magnón szárnyal egy Beethoven. Ez már megállapodás lenne? Ez a zene? Vizsgálom. Házikabátban, szattyánbőr papucsban, ószes hajjal, ez ő, a gumiember. Vajon mi lehet benne? Erkölcsei prédikációk, enyém-tüed rongyai nincsenek, kemény kövek sincsenek, színes repülő eszmék sincsenek. Az egész ember nagy gumilabda. Tömör, pompás példány.

— Ez a huszonhetedik lakásom. Végleges. Van egy ezres folkszvágenem, a takaréokban is van valamicske, be vagyok rendezve. Szerény állásom van, zöldséges vagyok a Fehérő utcában.

— Persze gebines zöldségüzlet. És jövőgetnek a parasztok. A nénék és menyecskék. Túró, dió, minden.

Közben vételez a kerközponttól és az azal el is számol.

— Természetesen egy krajcárig elszámolok. Tisztességes üzlet. Mindég van friss, tejfeles, valódi túró, nem amolyan csinált, sovány, keserű. Tudom, hogy szeretik. Minden nap kapok frisseket.

— Hogy nem jönnek rá?

Elnézően mosolyog, rám, aki meghallgattam az anyai intelmeket, meghallgattam a szónokokat, elolvastam a társadalomban való élésre vonatkozó szabályokat — mosolyog rám, a balgára. Csak ilyen alak kérdezheti ezt.

— Miért jönnének rá? Ki törődik velem? Tisztességesen elszámolok. Őket nem éri kár. Nincsenek már nagy terveim. Valami nagyon piszkált.

— Mondja, hogy kell ezt csinálni? Nem vagyok képes ilyen perzsát venni, ilyen magnót, a többitől nem is beszéllek.

— Jézusisten — száradt ki szája az ijedelemből, és leejtette a földre a tengeris kosarat. Bánati akadémikus lépdelt elől, mellette a megosványodott Grál, a színészkirály, úgy hívták egymás közt akkoriban, mögöttük pedig Kemecey harsogott, ő az, igen, akkor is ő volt a legmagasabb.

— Itt van hát, Eszter néni! — rikkantotta el magát Kemecey, s hátraintott. — Gyerünk, gyerünk befelé, hé, kimegy a meleg.

Mire feleszmélt özvegy Gyúri Lajosné született Csávás Eszter. Földvár melletti nyugdíjas tanyasi parasztasszony, már bent volt a vendégsereg a szobában, szoros sorban ültek az asztal körül, a karos lócán, valaki felkattintotta a villanyt, egy másik háromkörtés lámpást égett, és egy harmadik kutyaszőr berregtetett egy filmfelvételt.

— Hát maga ugyan jól megszokott előlünk, Eszter néni — kezdte Bánati, és sasorra fölött szeme úgy villogott, akár akkor.

— Mért szoktem volna meg?

— Mert hiába kerestük a régi tanyában — folytatta Grál Gábor, a színészkirály. — Nyomat sem lőttük. Csk egy kétszáz tehenes istálló van a helyén. Hát így működik itt a műemlék-védelem?

— Ahol az a tollfosztó volt — gondolkodott el Kemecey.

— Ahol a te tolladat is majd megtépték — kajánkodott Bánati.

— Ugyan már miért? Nem akart ott engem megégni senki. Sehol nem találkoztam ekkora megértéssel néprajzi gyűjtőutaimon, mint a földvári tanyavilágban — jelentette ki egy akadémikus biztosságával és precizitásával Kemecey.

— De ha szegény Bíró Laci tanító meg nem véd, biztostan regényhős lennél azóta valamelyik népi öröregében — mondta erre Bánati. — A megmiskárolt folklorista. Efféle címmel. Hát már nem emlékszel arra a menyecskére? Én

— Maga soha semmire nem viszi. Érzékeny. Én már gyerekkoromban megfigyeltem apám némely műveletét. Például amikor csak elhullott sertéseket dolgozott fel kolbásszá. Éjjel „vágunk”, egyetlen disznónak pedig farkánál fogva emeltük, hogy sívítson. Falatozott nekünk. Sokat tanultam ebből. Már gyerekkorban meg kell kezdeni az edzést.

Elszomorodtam. Hiába, elkéstem. Búcsúzóul még megkértem, melyik teljesítményére a legbüszkébb.

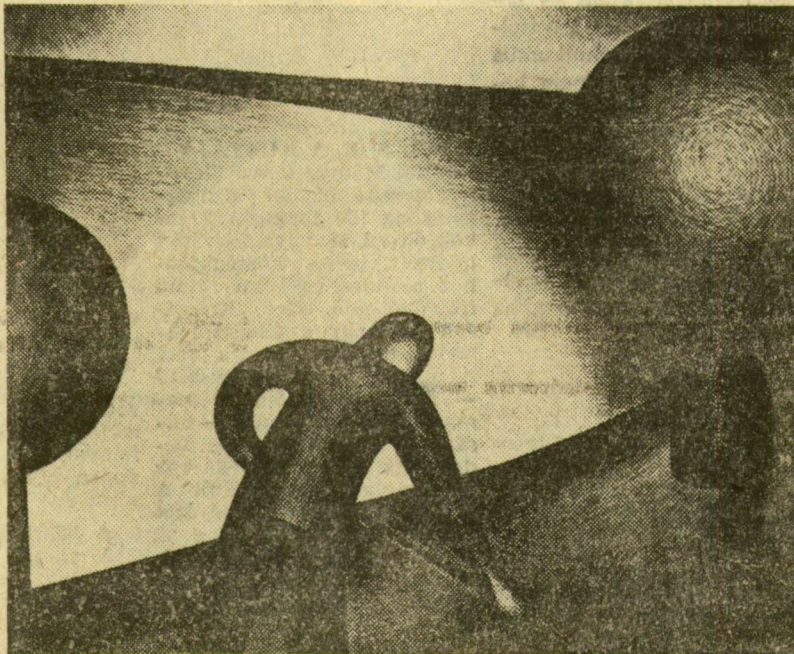
— Minden nagy ember —, ha megenyíti nekem ezt a szerénytelen címet —, természetesen az első önálló tettemre vagyok a legbüszkébb.

— Kérem, szerencsétlenségem.

— Szívesen. Még egy kis konyakot. Napoleon. Ajándék. Tehát... Ötéves voltam, és nagyon szerettem volna megszerezni az állomásfőnök fiától az apja öngyújtóját. Uram, nehéz idők voltak. Egy kiló lisztért adtak az éhes emberek egy prima nadrágot. Később kabáttal együtt. Elhatároztam, hogy megkísérlem. A fiú, velem egyidős, éhes volt. Tettem ajánlatot, mint az ilyenkor előírással. Semmi becsapás. Hozok neki öt darab lekváros palacsintát, ha nekem adja az öngyújtót. A fiú másnap elcsórta, kint találkoztunk a gurítónál. De bizalmatlan volt, középosztálybeli csemete. Azt ajánlottam, hogy fogjuk mindketten az áru végét, aztán egy szóra ki-ki elengedi a magáét. — Kacagott, a könnye is kihullt, zsíros torka remegett. — Szóval uram, megtörtént. A gyerek eltépte a palacsinták felét, a többit szorítottam, de ő elengedte az öngyújtót. Remek volt.

— És az apja? Az állomásfőnök? Kitekerhette volna a nyakát. Magának.

— Látja, maga nagyon érzékeny, soha nem tudja, miről van szó. A gyerek nem merde elmesélni hogyan járt. Nem merde. Mindég ezt kell kiszámítani és megkezesni a megfelelő embert az üzlethez. Nagy titkot árultam el, próbálja felhasználni. De maga túl érzékeny...

VERES MIHÁLY
ÖRÖK ÉNEK

Ma déli 12 órakor nyílik a múzeum kupolacsarnokában a fiatal szegedi festőművész, Veres Mihály kiállítása. Az Örök ének e tárlat anyagából való.

A fák pamacsai éjjel
beszappanzták a tájat fehérre.
Vére serken — úgy borotválja most
a fagy kék villámokat szóró kése.

Elnyúlt, csikasz testtel a szél
horhosokon, lejtőkön átvág.
Búboskemenre a fagy — a fázó január
nekidől: melegíti hátát.

Verebek rebbennek föl borzasan
s mert nem találják más magot,

rajokban röpdösik körül:
csipegetik éhesen a napot.

E mélyhűtött világban senki se jár,
csak a kristályszívű szerelmesek
dülöngnek kint a télen,
mint vándorló hőemberek.

Ösvényeket, utakat gombolyítva
lépkednek lassan háztól házig —
Arcukat sújtó hóiharban
tálan elérkeznek egyszer hazáig.

A Görög- és Sárdinnye Művek vezetői napról napra megdöbbenve olvasták a műhelyfőnök jelentéseit. Egy év alatt százak hagyták el a gyárat. A termelés visszaesett. A minőség? A műdinnye sós volt és lötytyedt. Senki sem akart az éjjeli műszakban dolgozni. De a nappali műszakban sem. Az anyagmozgatók nem mozgattak, az újítók nem újítottak, a segéd munkások nem segítettek, az ipari tanulók nem tanultak. Idegesség és zúgolódás uralkodott az egész gyárban.

A Művek legfelsőbb vezetői

éjjel-nappal tanácskoztak. Végül döntöttek: mivel kétségkívül lélektani rejtéllyel állnak szemben, munkapszichológiai laboratóriumot kell be rendezni a gyárban. Tudományos szakértőkre kell bízni a jelenségek okainak feltárását és a szükséges javaslatok kidolgozását.

Az új intézménynek takaros épületet emeltek. Nyolc lélekbúvárt szerződtettek. A laboratórium részére a legmodernebb felszerelést hozatták meg, többek közt egy elektronikus számítógépet és tucatnyi teszt-vizsgáló készüléket. Mindez együtt lévén, a szakértők munkához láttak.

A 2400 dolgozót egyenként behívták a laboratóriumba. Mindenkinek ki kellett töltenie egy 32 lapból össze-fűzött kérdőívet. A beírt adatokat úgy ellenőrizték, hogy hipnotikus álomba ringatták az embereket és szóban is kikérdezték őket. Majd a műszeres teszt-vizsgálatok következtek. Aztán egy különlegesen árnyékolt cellában sajtóságos szövegeket olvastak fel a dolgozóknak, a gyermekmeséktől a vérfagyasztó rémtörténetekig s közben figyelték, ki, mire, hogyan reagál. Végül tüzetes orvosi vizsgálatok következtek. Miután az embereket így „feldolgozták”, a számítógépek megkezdtek a kiértékelést. A munkálatok másfél évig tartottak.

Virgácsy igazgató ezalatt tükön ült, mert a gyár már a fejetetején állt. Úgy várta a tudományos eredményt, hogy már horgászni sem volt kedve. A jelentés betervezését megelőző napon becsöngette a titkárnőjét:

— Pöttyike, tétlenül ülök itt, nincs valami restanciám?

— Hát, ha gondolja igazgató kartárs, átnézhetne néhány beadványt. Ez a szerény tele van velük. A dol-

gozók küldték be megannyit. Másfél éve gyűjtögetem őket, mivel nem tetszett rájuk időt szakítani.

— Lássuk, csak, Pöttyike!

A titkárnő egy tavalyelőtti levelet tett Virágcsy elé. Laskás János éjjeliőr írta pallérozatlan, szálfák be-tűkkel. „En csak egy tanulatlan öregember vagyok — kezdte, —, de fáj nekem, ami a gyárunkban van. Pocsékul állunk, igazgató kartárs. De megvan ennek az oka. Már megöcsüssa nekem a merészségemet, de nem tetszenek szóba állni a dolgozókkal és nem tetszenek törődni velünk, ez a baj. A művezetők is gorbabáskodnak. Éppen akkor nincs anyag, tervrajz meg szerszám, amikor kéne, az emberek meg csak lógnak. A műhelyek teteje beázik. Egy fásztamrányi öltöző jut kétszáz emberre. És miért nem a munka meg az érdekem szerint fizetnek nálunk, miért pofára, ahogy esik? Meg aztán miért nincs nekünk üdülőnk? Az étkező-détkben ünnep, ha mócsing is van a csonton. Tessék ezeket meggondolni, igazgató kartárs, mert ezek miatt ette meg a fene a mi gyárunkat. Tisztelettel Laskás János”.

— Olvassa csak, Pöttyike!

— kacagott fel Virgácsy. — Látja, milliókat költünk gyári viszonyaink tudományos elemzésére, és akkor jön másfél évig tartottak, da maradiság!

Másnap a gyárvezetőség feszült figyelemmel hallgatta a vezető pszichológus hosszú előterjesztését, amely alapján végre elkészült. A másfél éves kutatómunka Csak Virgácsy igazgató volt szokatlanul sápadt. Ugyanis a munkapszichológiai laboratórium jelentése mind az okok, mind a teendőkre vonatkozó javaslatok dolgában tökéletesen megegyezett Laskás János éjjeliőr levelével.

Két szerelmes vers

Bősz Jenő

FEJKENDŐD FÖLDRE HULLT

Kisértelek a réten, —
testrőd volt a nappal!
Nem oldottam le szoknyád,
mert váltunk el haraggal?
Fejkendőd földre hullt. —
Nem hajoltam a földre.
Megálltam — és te mentél
elunt csókoktól összegyűrve.
Fejkendőd földre hullt.
Csak ennyi volt szerelmed?
— tűnődtem, s mikor
[messze jártál,
a füvek fölnevettek...

SZERELMŰNK

Csupa bűn —
mégis
szűzi és fehér;
csupa báj —
mégis
bolond és ledér,
csupa dal —
mégis
néma, hangtalan,
csupa vágy —
mégis
kába, céltalan!
Szeretlek!
Erre nincs mentség,
szép —
mert örülsz!